

VERSLAG RIVM SDG WORKSHOP: “Volksgezondheid, Milieu en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen 2030”

19 MAART, 2018 - LOCATIE: MINISTERIE VWS, DEN HAAG

Jeroen van Leukenvindt dit leuk
Manon Zwart @manonzw · 16 u
Terugkoppeling SDG3 gezondheid. Veel aandacht sociale gezondheid, daar liggen verbindingen naar andere doelen. Leren van elkaar en buitenland. Bv wet in Wales, verplichting SDG-in beleid. #sdg @rivm

🗨️ 🔄 ❤️ 3 📧

Natuurlijk Kapitaal heeft geretweet
Manon Zwart @manonzw · 19 u
@biesmeijer zonder natuurlijk kapitaal gaan we het als mens niet redden. We weten te weinig van insecten. Zonder insecten geen voedsel. @Atlas_NK @RIVM #SDG

🗨️ 🔄 2 ❤️ 1 📧

Nederland heeft zich in 2015 gecommitteerd aan het halen van de Sustainable Development Goals (SDGs) in 2030. Deze doelen dagen alle lidstaten uit tot het formuleren van integrale en duurzame oplossingen voor de grote maatschappelijke vraagstukken in de wereld. Tijdens de RIVM workshop gingen zo'n 100 Rijksoverheid collega's in gesprek over de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties en de 17 doelstellingen. Zij bespraken naast de op 7 maart verschenen CBS rapportage¹ door Hermanus Rietveld (coördinator SDG rapportage, CBS) ook kennis en beleidsprogramma's die raken aan de SDGs.

¹ CBS SDG rapportage 2018 <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/10/duurzame-ontwikkelingsdoelen--sdg-s---dichterbij-gekomen>

We stelden ons de vraag waar we staan als Nederland in het behalen van de doelen met betrekking tot gezondheid en de leefomgeving en vroegen ons af wat zijn de kansen en uitdagingen voor de Nederlandse overheid om vanuit kennis en beleid bij te dragen aan het halen van de doelen?

Tijdens de workshop is ingezoomd op zes SDGs (2,3,6,11,12,13)². Deze doelen hebben gemeen dat ze direct raken aan de kennisprogramma's van het RIVM. In het plenaire gedeelte met bijdragen uit de kenniswereld van Manon Zwart (coördinator Duurzaamheid, RIVM) en Koos Biesmeijer (wetenschappelijk directeur Naturalis Biodiversity Center) werd echter duidelijk dat alle 17 doelen met elkaar samenhangen.

Vooruitgang boeken en het meten daarvan in het kader van de agenda voor duurzame ontwikkeling 2030 heeft integrale afwegingsinstrumenten nodig zoals de planetary boundaries³ en backcasting⁴. Vanuit beleidsperspectief gaf Hugo von Meijenfelt (nationaal SDG coördinator) het advies de SDGs als een cadeau te beschouwen. “Ze zijn niet juridisch bindend maar bieden wel een kans om beleid van verschillende departementen met verschillende duurzaamheidsopgaven, maar ook van private actoren en lokale overheden, met elkaar te verbinden en verder te brengen”.

Tijdens de workshop hebben we steeds proberen te identificeren wat de belangrijkste uitdagingen zijn voor deze doelen en in hoeverre vanuit kennis en beleid kan worden bijgedragen. In dit verslag vindt u een overzicht van de discussies per sessie, highlights en conclusies. **Verder lezen?** Per sessies zijn links toegevoegd.

² RIVM Special SDG Magazine <https://magazines.rivm.nl/en/2018/03/magazine-sustainable-development-goals>

³ Planetary boundaries <http://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries/planetary-boundaries/about-the-research/the-nine-planetary-boundaries.html>

⁴ Backcasting <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/9631/>

WERKSESSIE SDG 2

‘MAAK EEN EINDE AAN HONGER, BEREIK VOEDSELZEKERHEID EN VERBETERDE VOEDING EN PROMOOT DUURZAME LANDBOUW’

PANEL

Deze sessie werd voorgezeten door Bernadette Ossendorp (RIVM). Met bijdragen van VWS (Inge Stoelhorst) en LNV (Monique Remmers) en (RIVM) Marga Ocké.

HIGHLIGHTS

- Op de vraag of vlees het grootste probleem is voor zowel gezondheid als milieu antwoorden de panelleden dat ze het daar niet geheel mee eens zijn. Stoelhorst; “De meeste mensen zouden wel een beetje mogen minderen. Maar vlees is in principe een goede bron van eiwitten en niet het grootste gezondheidsprobleem van onze voeding”. Remmers: “Melkkoeien zijn in Nederland misschien wel een groter probleem voor het milieu. Melkkoeien scheten er op los. Dat levert een grote bijdrage aan het klimaatprobleem”.
- De Vleestaks komt ter sprake. Martijn Wienia (NWO) stelt dat de prijs van vlees zou normaliseren als daarin de productiekosten zouden worden berekend op basis van effect op het milieu. “Vlees zou dan vanzelf duurder worden en dan hoeft je geen vleestaks te heffen”.

CONCLUSIES

- Marga Ocke koppelt terug met Gert-Jan de Maagd. Wat is het belangrijkste knelpunt voor het behalen van dit doel?
- Ocké: “In Nederland speelt honger nauwelijks een rol; maar er is wel winst te behalen op gebied van duurzaamheid en beter eten en dan met name de transitie van dierlijk eten naar plantaardig eten”.
- Er is een integrale aanpak nodig tussen de ministeries en vanaf 2015 is de aanzet voor die samenwerking er ook: WRR rapport ‘Naar een voedselbeleid’ biedt de basis; maar er moeten nu keuzes gemaakt worden en het huidige kabinet heeft zijn prioriteiten nog niet gesteld dus dat is heel erg belangrijk om te doen. Anders gaat de vaart er weer uit?
- De Maagd: “Welk vakdepartement zou wat kunnen doen?”

- Ocké: Voor het halen van dit brede doel is samenwerking tussen BZ (honger in de wereld oplossen) en in Nederland met tot gezond, veilig en duurzaam: LNV, EZK, IenW en VWS. De gehele combinatie is van belang.
- De Maagd: “Wat kan een knelpunt zijn op dit gebied?” Ocké: “Het steeds zaken integraal bekijken is wel iets dat onder de aandacht moet blijven”.

VERDER LEZEN?

- Kennissynthese: Wat ligt er op ons bord? Veilig, gezond en duurzaam eten in Nederland <https://www.rivm.nl/dsresource?objectid=7de89598-78f1-4f4d-bab4-e7089d3bc1fd&type=pdf&disposition=inline>
- <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2014/10/02/naar-een-voedselbeleid>

WERKSESSIE SDG 13

‘NEEM DRINGEND ACTIE OM KLIMAATVERANDERING EN HAAR IMPACTS TE BESTRIJDEN’

PANEL

Deze sessie werd voorgezeten door Gert-Jan de Maagd (RIVM). Met bijdragen van IenW/CAS (Kim van Nieuwaal) en EZK (Gijs Zeestraten) en een inleiding door het RIVM (Guus Velders).

HIGHLIGHTS

- De Maagd: “Het onlangs ingestelde verbod op de plastic zakjes gonsde over de gangen bijvoorbeeld; Ik merk daar toch een beetje beroepseer. Vanuit de overheid betreft niet alleen maar convenanten maar ook het inzetten van wet –en regelgeving, van daadkracht.
- Velders: “De CO₂ concentratie is nu hoger dan de laatste 800.000 jaar. Het doel is om maximaal 2 graden stijging in 2100 te hebben, maar we hebben nu al 1 graad stijging. Dus er moet nú actie komen om de broeikasgassen binnen de perken te houden.”
- Zeestraten: “ Wat je ziet dat goed gaat is dat per veroorzakende bron van die broeikasgassen heb je een overlegtafel en die hebben ook heel netjes de doelstellingen verkaveld, jij doet zoveel, jij doet zoveel, alleen zijn er allerlei cross-overs tussen die verschillende tafels die niet worden benut, hoe ga je dat nou handig oplossen?”
- Zeestraten geeft aan dat de (verouderde?) wetgeving soms botst met de transitie: dat moet meer integraal aangepakt worden.
- Van Nieuwaal geeft aan dat de Nationale Adaptatie Strategie een breed vizier heeft. Het wordt natter, warmer, droger en de zeespiegel stijgt, en dat raakt eigenlijk alle maatschappelijke sectoren. We moeten mitigeren, met spoed, maar aan adaptatie ontkomen we ook niet meer.”

- Van Nieuwaal: Als het bedrijfsleven gaat lopen – zoals we nu zien gebeuren – dan is dat een belangrijk maatschappelijk signaal. Misschien vertrouwt de burger dat nog wel meer dan wanneer ‘de wetenschap’ of ‘de overheid’ iets voor schrijft.
- Zaal discussie: We zouden best iets stoutmoediger mogen zijn: ook in het doorvoeren van minder populaire keuzes. Er zullen ook maatregelen moeten worden genomen die burgers raken in hun comfort. Dat is lastig, zeker omdat de effecten pas op een langere termijn zichtbaar zijn.
- Van Nieuwaal: Het werk van Mariana Mazzucato (econoom) kan een inspiratie zijn, bijvoorbeeld voor de nationale overheid om (weer) te investeren in kennis en innovatie: meer innovaties dan we denken werden door de overheid geïnitieerd: zo werden GPS en internet ontwikkeld voor Defensie.

CONCLUSIES

Guus Velders koppelt terug met Gert-Jan de Maagd. Wat is het belangrijkste knelpunt voor het behalen van dit doel?

- “Het gebrek aan urgentie is het belangrijkste knelpunt”, volgens Velders. Er moet nú actie ondernomen worden, terwijl de effecten pas op een langere termijn zichtbaar zijn.
- “De kennisvraag is hier belangrijk; over de verschillende onderdelen weten we vrij goed wat we kunnen doen (mitigatie en adaptatie in verschillende sectoren) maar voor wat betreft de samenhang en integrale benadering... daar is nog winst te behalen”.
- “En dat betreft niet alleen integrale kennis; er is ook een hoop bekend over de korte termijn maatregelen die je kunt nemen, wat je kunt doen; [in het geval van klimaatverandering is de korte termijn 2030]. Maar we moeten nu al ook zaken in gang zetten voor de kennisontwikkeling die je voor 2050 nodig hebt. Dat zijn initiatieven waarin we zouden moeten investeren”.
- De Maagd: “Daar vonden de verschillende inleiders zich ook erg in; niet gaan zitten invullen om het [huidige] beeld nog completer te maken; maar ook echte grote stappen nemen voor na 2030”.

VERDER LEZEN?

- HFKs en mitigatie https://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2014/Broeikasgassen_HFK_s_hopen_op_in_koelkasten_en_airconditioners
- Website Nationale klimaatadaptatiestrategie <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/>

WERKSESSIE SDG 11

'MAAK STEDEN EN MENSELIJKE NEDERZETTINGEN (GEMEENSCHAPPEN) INCLUSIEF, VEILIG, VEERKRACHTIG EN DUURZAAM'

PANEL

Deze sessie werd voorgezeten door Dorine Wytéma (IenW). Met bijdragen van BZK (Marcia van de Vlucht), LNV (Wieke Tas), Mercel Herms (Gemeente Utrecht), René Korenromp (IenW) en een inleiding door het RIVM (Hanneke Kruize)

HIGHLIGHTS

- Armoedebestrijding, mobiliteit (18% en 17%), gevolgd door klimaatverandering en verstedeling/verdichting (beiden 15%) komen als prioritaire aandachtsgebieden uit de bus in de poll over gezonde steden.
- De meerderheid van het publiek is het erover eens dat lokale overheden in de lead zijn voor dit doel. "In steden kun je knelpunten vinden en oplossen en duurzame gemeenschappen realiseren".
- Financieringstromen zitten nu vaak in de weg. Deze zijn gelabeld en kunnen moeilijk worden ingezet voor integrale projecten. "Er is ruimte nodig om te experimenteren met nieuwe oplossingen".
- Ook cultuurverandering en bewustwording is van belang in het kader van integrale oplossingen voor gezonde steden om een lokale beweging te mobiliseren. Het panel geeft aan dat er een hoopvolle beweging te zien is onder jongeren. Er wordt wel gezegd dat als 24% van de bevolking mee (of om) is, dan volgt de rest vanzelf (kantelpunt). Als knelpunt wordt de pilot paradox genoemd. Er zijn pilots en proefprojecten met goede resultaten. Bij het opschalen is de energie van de opstartfase weg en blijven de verwachte resultaten achter.

CONCLUSIES

- Gesignaleerd wordt dat niet iedereen werkt vanuit het SDG-frame, terwijl het werk wel bijdraagt aan de SDG-doelen. Bewustwording van dit gezamenlijke doel geeft energie.
- Oproep vanuit de Gemeente Utrecht: Als impuls zou het echt helpen als het Rijk zou zeggen; Implementeer, monitor en rapporteer over de SDGs als gemeenten. We kunnen allemaal lokaal

duurzame initiatieven ontwikkelen maar het helpt om een gemeenschappelijke taal te spreken, de SDG's bieden dat. Nemen we het SDG framework serieus of niet?

- Kansen voor SDG monitoring in steden: Het CBS is vorig jaar gestart samen met steden statistieken voor lokale overheden te maken. Daarvoor is ook met steden gesproken over hoe je SDGs op stedelijk gebied zou kunnen meten.
- Ook de actieve VNG Global Goals gemeenten Utrecht en Oss onderzoeken reeds mogelijkheden voor SDG monitoring (zie Telos/Oss publicatie)
- Aandachtspunt voor de rijksoverheid is het wegnemen van belemmerende oude regelgeving, bijvoorbeeld in de bouw.
- Vanuit LNV wordt aangegeven dat er vanuit de Rijksoverheid ook instrumenten worden ontwikkeld om de lokale overheden te ondersteunen, zoals TEEB Stad, waarderingssysteem voor de waarde van natuur in de stad en de Atlas Leefomgeving.

VERDER LEZEN?

- Snel inzicht in de waarde van groen en water <https://www.teebstad.nl/>
- Atlas Leefomgeving, <http://www.atlasleefomgeving.nl/>
- Gemeenten voor de SDGs (VNG) <http://www.sdg nederland.nl/campagne/gemeenten-4-global-goals/>
- Urban Data Centers (CBS) <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/cbs-urban-data-centers>
- Gemeente Utrecht en het RIVM <https://magazines.rivm.nl/2018/01/rivm-magazine/gezondheid-zit-het-dna-van-onze-stad>

WERKSESSIE SDG 6

'Verzeker toegang tot duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen'

PANEL

Deze sessie werd voorgezeten door Gert-Jan de Maagd (IenW). Met bijdragen van IenW (Jan Busstra), drinkwaterbedrijf Oasen (Harrie Timmer) en een inleiding door het RIVM (Ana Maria de Roda Husman).

HIGHLIGHTS

- De Roda Husman: "Deze SDG gaat ook over kwetsbare groepen en drinkwater voor iedereen. Begrijpt iedereen wel dat de kwaliteit van het drinkwater in Nederland heel goed is? Ook is er bijvoorbeeld nog veel schaamte rondom het doen van je behoefte, juist ook in Nederland, zou het voor het bereiken van SDG 6 wereldwijd helpen om daar mee openheid over te creëren? In hoeverre is het een cultureel probleem?"

- Harrie Timmer: “We doen gewoon ons werk, het leveren van schoon drinkwater, ook in ontwikkelingslanden, en dragen daardoor vanzelf bij aan doel 6.1. Maar hoe zit het met de andere subdoelen?”
- Busstra: Mondiaal wordt hard gewerkt aan deze goal 6; bijvoorbeeld met het onlangs door het High Level Panel on Water (waaronder MP Rutte) ondertekende Action Plan. In Europa wordt in het kader van de WHO/UNECE Protocol on Water and Health en de Water Conventie hard gezocht naar fondsen. De water uitdaging is echter groter dan we met publiek geld kunnen financieren, dus het belang voor het vinden van goede business cases voor watermanagement is van groot belang. We kunnen altijd nog beter onze kennis over waterkwaliteit delen in het buitenland maar tegen welke kosten?”
- Busstra: Er zijn voor de Nederlandse implementatie drie vakdepartementen die zich inzetten voor dit doel: IenW, VWS en EZK. Ook is er een sterke samenwerking met andere sectoren zoals bijvoorbeeld ziekenhuizen ten aanzien van medicijnresten. We hebben goed drinkwater maar dit is geen statisch gegeven. Ook kunnen we steeds beter meten. We moeten we ons steeds blijven afvragen of het erin thuis hoort en zo niet, dan moeten we zorgen dat het er niet (meer) in komt.
- De Roda Husman: De focus voor SDG 6.3 (afvalwater) is nu erg chemisch. Maar door effecten van bijvoorbeeld medicijnresten op andere stoffen en micro-organismen mee te nemen kan er meer worden gezegd over de waterkwaliteit onder invloed van afvalwater. Verdere harmonisatie van wettelijke kaders voor wat betreft chemische en microbiologische en ecologische en menselijke gezondheid is daarvoor van belang.
- De gezondheidscomponent ontbreekt vaak in watermanagement initiatieven die zich vaak richten op duurzaamheid of het verminderen van kosten (e.g. hergebruik water in landbouw of wadi's in de stad)

CONCLUSIES

Ana Maria de Roda Husman koppelt terug met Gert-Jan de Maagd ‘Wat is het knelpunt voor dit doel en hoe speelt kennis daarbij een rol?’

- De Roda Husman: “Vanuit het onderzoek zeggen wij al heel snel, er moet meer onderzoek gedaan worden. Maar we doen er ook goed aan om te kijken naar de data die er al zijn en daar dan voor proberen er de juiste over uitspraken te doen. Ook ontsluiting van data en kennis is belangrijk. Hoe maak je iets vindbaar en daarmee bruikbaar”.
- “Over samenwerking denk ik ook dat Jan Busstra wel iets heel waardevols zei; Op gebied van samenwerking is nog wel veel te halen maar dat het is ook lastig om dezelfde taal te spreken; als het gaat over waterkwaliteit of over waterschaarste of de efficiëntie van de afvalwaterzuivering; dan merk je dat je als expert al heel snel in je eigen taal aan het spreken bent”.

- “De geluiden vanuit IenW en LNV zijn in die zin ook aanvullend in het kader van waterschaarste; want de een zegt dat je in de landbouw soms last hebt van teveel water en soms van te weinig water; terwijl er ook wordt gezegd door IenW dat we moeten letten op de grondwaterdaling”.

VERDER LEZEN?

- Actieplan High-level Panel on Water <https://sustainabledevelopment.un.org/HLPWater>
- Protocol on Water and Health (video) <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/water-and-sanitation/protocol-on-water-and-health/video-the-protocol-on-water-and-health>
- Waterkwaliteitscheck voor stedelijk water ‘innovaties’ <https://rivm.openrepository.com/rivm/bitstream/10029/620803/1/2017-0012.pdf>
- [Water en infectieziekten; SDG 6 wereldwijde capacity-building](https://magazines.rivm.nl/2018/01/rivm-magazine/schoon-water-vooral-water-zonder-poep-en-pies)
<https://magazines.rivm.nl/2018/01/rivm-magazine/schoon-water-vooral-water-zonder-poep-en-pies>

WERKSESSIE SDG 12

“Verzeker duurzame consumptie-, en productiepatronen”

PANEL

Deze sessie werd voorgezeten door Dorine Wytéma (IenW). Met bijdragen van IenW (Imke Haenen) en Stichting Circulaire Economie (Eric Wuestman) en RIVM (Jurgen Ganzevles).

HIGHLIGHTS

- Heanen geeft aan dat het werken aan SDG 12 aan alle doelen raakt en bijdraagt. MVI is daarbij een instrument om doelen te bereiken. Door de overheid wordt flink ingezet op dit beleid waarmee de inkoopkracht van de overheid ingezet wordt voor bijvoorbeeld de transitie naar een circulaire economie.
- Weustman; Bedrijven willen wel innoveren maar opdrachtgeverschap bepaald mede door de vraag. Daarbij is nog een stap te maken van circular contracting naar impact contracting. De overheid kan hierin stappen maken van intentie naar doen. Zorg voor innovatie in de aanbesteding.
- Heanen; MVI krijgt een boost vanuit EZK, komende tijd wordt er oa ingezet op de wijze waarop Inkoopers worden afgerekend. Dit moet van kale €€ naar impact, ook op langere termijn.

- Weustman; Consumptie en productie zijn in dit doel sterk verbonden. Het is al bijna 2030, iedereen moet aan de bak, zowel de consument als de producent. Nederland is aardig op weg met MVI, de rest van de wereld niet. Wij moeten onze goede voorbeelden in de etalage zetten en de rest uitdagen/inspireren.
- Ganzevles; Iedereen doet wel iets op SDG's, de winst zit in de verbinding tussen de doelen. De transitie naar een circulaire economie vraagt om een mentaliteitsverandering, om innovatieve projecten, laat de meerwaarde zien.
- Heanen; Er is op dit onderwerp veel interdepartementaal overleg, dat gaat goed. We moeten nu van praten naar doen.

CONCLUSIES

Jurgen Ganzevles koppelt terug met Gert-Jan de Maagd 'Wat is het knelpunt voor dit doel en hoe speelt kennis daarbij een rol?'

- Ganzevles: "We hebben vooral gekeken hoe Circulaire Economie (CE) kan bijdragen aan SDG12. Uit de voorbeelden blijkt dat CE voor dit doel een geweldige oplossing kan zijn, mits een en ander voortvarend wordt opgepakt.
- Omdat SDG 12 zo breed is, met 8 subdoelen zijn, we ons al discussiërend gaan afvragen: gaat het nou eigenlijk goed of gaat het slecht met SDG 12 in Nederland? Daarover liepen de meningen nogal uiteen. Het glas halfvol of half leeg. Wuestman bijvoorbeeld vindt dat het goed gaat met het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) van koffie (dus dat kunt u noteren) maar de snelwegen, waar veel meer geld in omgaat, daar lopen we nog tegen allerlei belemmeringen aan. Daar moet dus nog aan gewerkt worden.
- Ook het perfectiedenken zit soms dwars. Misschien kunnen we beter de 80/20 regel hanteren: voor 20% van je energie bereik je misschien wel 80% van de winst. En misschien moet je daar in bepaalde gevallen ook tevreden mee zijn, want het kost heel veel tijd en energie om die laatste 20% te bereiken".
- Roda Husman (sessie inleider SDG 6): "Ik wil eigenlijk iets heel anders benadrukken: de rol van de burger. Ik heb vorig jaar tijdens een heel groot water congres gevraagd hoeveel mensen weten hoe hun kleding wordt geproduceerd. Als je dat vraagt in de winkel dan kijken mensen je vaak aan: waar heb je het nou over? Maar als we willen bijdragen aan de doelen, dan moeten we daar zelf mee beginnen. Ik denk dus dat als we als Rijksoverheid in dit geval de burger kunnen aanreiken dat de SDGs gaan over duurzame productie van bijvoorbeeld kleding of duurzame productie van water, dat mensen dan meer eigenaarschap voelen en in de winkel een duurzame keuze maken".
- De Maagd: "We kunnen wel allemaal een bijdrage aan dit doel leveren hoor ik. Gewoon door de volgende keer dat we een pak koffie of een paar sokken kopen; dan vragen we onszelf af 'waar is dit eigenlijk van gemaakt en waar?'"

VERDER LEZEN?

- Circulaire Economie: Wat willen we weten en wat kunnen we meten
<http://www.pbl.nl/publicaties/circulaire-economie-wat-willen-we-weten-en-wat-kunnen-we-meten>
- Rijksbreed programma Circulaire Economie,
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/09/14/bijlage-1-nederland-circulair-in-2050>
- Transitie-agenda's Circulaire Economie,
<https://www.circulaireeconomienederland.nl/nieuws/955195.aspx>

WERKSESSIE SDG 3

'Verzeker een goede gezondheid en promoot welzijn voor iedereen van alle leeftijden'

PANEL

Deze sessie werd voorgezeten door Katja Meijaard (VWS). Met bijdragen van VWS (Henk Meijer) en IenW (Erwin Haan) en RIVM (Lea den Broeder).

HIGHLIGHTS

- Lea den Broeder (RIVM): Juist op het lokale niveau kunnen de SDG's inspiratie bieden voor bijvoorbeeld Healthy cities. Wales heeft bijvoorbeeld een 'Well-being of future generations act' opgesteld.
- Lea den Broeder: Intersectorale samenwerking komt soms moeilijk tot stand: het is belangrijk elkaars taal te leren spreken, op lokaal niveau dingen te organiseren en de gescheiden aansturing door verschillende departementen te doorbreken.
- Henk Meijer (VWS) vertelt over de link tussen sport en de SDGs: Sport kan worden ingezet voor een groter goed. Denk bijvoorbeeld aan de Olympische waarden. Ook via de grote multinationals die bij sport betrokken zijn via sponsoring kan er worden gewerkt aan de SDG's. Sportevenementen hebben een grote impact en ook de Internationale Olympic Commissie (IOC) wil iets met SDG's doen. Via sport kun je in Nederland al 10 miljoen mensen bereiken.
- Henk Meijer: Kansen liggen in nieuwe allianties met het bedrijfsleven.
- Erwin Haan: De WHO heeft een paneuropese Task Force Milieu en Gezondheid WHO European Environment and Health (EHTF). Hierin zitten 53 Europese landen, waaronder Nederland. In juni 2017 is de WHO Ostrava Ministeriële Declaratie (mede) door Nederland ondertekend. Binnen Nederland is I&W trekker, in nauwe samenwerking met VWS. In deze Declaratie worden 7 thema's met betrekking tot milieu en gezondheid voor de komende zes jaar vastgelegd. Daarbinnen kunnen de lidstaten hun eigen prioriteiten vastleggen. Op dit moment wordt op ambtelijk niveau gekeken naar de volgende prioriteiten voor Nederland: chemische stoffen, actieve mobiliteit, water, duurzame zorgsystemen. De andere Ostrava thema's betreffen: klimaat, luchtkwaliteit en afval.

- Haan: De monitoring van de prioriteiten wordt in de Ostrava Declaratie opgehangen aan het kader van de SDG's. In WHO verband (EHTF) wordt momenteel gesproken hoe monitoring van de voortgang gaat plaatsvinden zonder dat er extra rapportage verplichtingen ontstaan. Nationaal wordt over de SDG indicatoren jaarlijks aan de Tweede Kamer gerapporteerd op basis van de huidige internationale SDG indicatoren. Bij elke (Ostrava) prioriteit goed moet worden nagedacht of het Nederlandse beleid voldoende binnen het SDG systeem past met de bijbehorende internationale indicatoren, of dat er gewerkt gaat worden aan Nederlandse alternatieve indicatoren die passender zijn bij het Nederlandse beleid. Ieder beleidsterrein moet hierover een eigen afweging maken. Na de zomer (2018) zullen de Ostrava prioriteiten voor Nederland, inclusief de acties die daaruit voortvloeien de komende zes jaar, aan de Tweede Kamer worden gestuurd.
- Via de omgevingswet zijn er veel kansen om de leefomgeving gezonder te maken. Via de website gezondeleefomgeving.nl zijn daarvoor veel verschillende handvatten en instrumenten te vinden die ondersteunend zijn voor gemeenten en Rijk.
- Kan de agenda voor duurzame ontwikkeling en SDG3 een impuls zijn voor intersectorale gezondheidszorg?

CONCLUSIES

Lea den Broeder koppelt terug met Gert-Jan de Maagd 'Wat is het knelpunt voor dit doel en hoe speelt kennis daarbij een rol?'

- Den Broeder: Dit was [over het algemeen] een positieve sessie; het ging ook over positieve gezondheid. We willen [in principe] niet meer met het vingertje vermanend wijzen. Nee, we willen juist mensen aanspreken op wat er wel kan.
- Een belangrijk vraagstuk was: Hoe krijg je nou die intersectorale samenwerking; waar de WHO al 40 jaar op hamert; hoe krijg je dat nou toch voor elkaar? De 'whole society' benadering is daarbij van belang; dat niet alleen beleidsdepartement maar allerlei maatschappelijke partners daar aan bijdragen ?
- [We hebben samen geconcludeerd dat] out-of-the-box denken [in ieder geval van belang is]. Experimenteren en daar van leren en daar komt dan kennis [en kennisopbouw] bij kijken. Henk Meijer heeft laten zien dat sport ook heel goed kan dienen als aanjager voor het behalen van de SDGs en niet alleen voor de SDGs [die direct raken aan] gezondheid, maar ook voor alle andere SDGs. En dat geldt niet alleen voor de sportsector maar ook grote bedrijven die sportevenementen sponsoren [komen op de manier met de SDGs in aanraking].
- De Maagd: En wat kunnen we daarvan leren van de burens op het gebied van goede gezondheid en welzijn?
- Den Broeder: In Wales hebben ze een wet aangenomen die alle overheidsinstanties verplicht om een aantal (SDG) duurzaamheids, gezondheids- en welzijnsdoelen mee te nemen in hun beleid [en daarvoor een actieplan te maken] en daarover te rapporteren.

En daarbij is een hele beweging in gang gezet waarmee die SDGs bijna automatisch worden meegenomen.

VERDER LEZEN?

- Public Health Wales <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/888/page/89658>
- Goede gezondheid en welzijn en de leefomgeving www.gezondeleefomgeving.nl.
- Intersectoraal gezondheidsbeleid
http://www.who.int/kobe_centre/interventions/intersectorial_action/en/
- European Task Force Milieu en Gezondheid <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/pages/european-environment-and-health-process-ehp/governance/european-environment-and-health-task-force-ehf>